

podvesti pod dilemu koja u vidu prepoznatljiva klišeja trajno prati *pri/povijesnu* dinamiku misaonih sustava, a tiče se ponajviše pozicije kojoj težimo unutar luka protegnuta od točke u kojoj obitava dogma, samozadovoljna u svojoj prividnoj cjelovitosti, a koji se stupnjevito izvija prema suprotnome polu, sjedištu uvijek nezadovoljne spekulacije, kontinuirano otvorene prema *drukčijem*... Odabir je pozicije u tome luku možda i osobni, iako ne samo osobni izbor, jer je pri uspostavi opće

ravnoteže zacijelo nužno popuniti čitavu paletu mogućnosti. Što se pak tiče pozicije Vladimira Bitija u hrvatskom akademskom prostoru, ona je nesumnjivo jedna od onih koje manje usrećuju, koje neumitno izoliraju svoje stanovnike. To vjerojatno objašnjava i njegovu nespremnost, ako ne i samom pozicijom generiranu nesposobnost, da se svojim perom približi svima.

Marina Kovačević

KROSDISCIPLINARNOST STILISTIKE

Marina Katnić-Bakaršić, STILISTIKA

Naučna i univerzitetska knjiga, Ljiljan, Sarajevo, 2001.

Knjiga se Marine Katnić-Bakaršić *Stilistika*, riječima same autorice, nudi čitatelju *kao putokaz, kao svojevrsno 'uputstvo' za upotrebu stilistike*. Djelo, međutim, svojom obuhvatnošću i izvornošću nadilazi ovu skromnu autokvalifikaciju i nudi polazišta za istraživačke iskorake unutar bogatog tematskog dijapazona u interdisciplinarno ponuđenim okvirima koji redefiniraju i nadilaze tradicionalno područje interesa.

Uspostavljajući nove istraživačke horizonte, Marina Katnić-Bakaršić pronalazi za to ishodišta na ovjerenim područjima lingvostilistički i književno-teorijski fundiranih pristupa, prevladavajući pritom disciplinarne jazove. Knjiga

je to koja daje odgovore, ali koja istovremeno postavlja brojna pitanja, pri čemu nas autorica upoznaje s tradicionalnim i aktualnim teorijama i sa svojim gledištima, ne libeći se upućivanja i na drukčije, čak i suprotne pristupe stilističkoj problematici. Dakle, ona stilistiku istovremeno opisuje i definira, no uvijek otvoreno i problemski.

Vodeći nas kroz brojne teme i poglavlja (*Jezik kao komunikacioni sistem i jezične funkcije, Prirodni jezik - lingvistička stilistika - semiotika, Stil, Stilistika: pravci u stilistici, Retorika i stilistika, Raslojavanje jezika - jezično variranje*; analiza pojedinih stilova - sakralnoga, znanstvenoga, administrativnoga, razgovornog, književnoumjet-

ničkog, žurnalističkog, publicističkog, reklamnog, stripovnog, retoričkog, esejističkog, scenarističkog; analiza pojedinih razina jezične uporabe - fonostilistička, grafostilistička, leksikostilistička, morfostilistička, sintaktostilistička, sve do razine teksta i diskursa; multimedijalne teme - te *Korak dalje* prema hipertekstu i hipermediji, pa sve do propitivanja odnosa sa semantikom i pragmatikom, uz analizu tradicionalnih figura i tropa). Marina Katnić-Bakaršić razotkriva vlastitu primarno lingvističku vertikalu, koju, međutim, uspješno nadilazi diktatom svega onoga što *tekst*, u svim svojim vidovima i u svojem multidisciplinarnom otvaranju, može biti. Djelo je to koje istovremeno teži biti jednostavnim i pristupačnim, ali i otvoriti vrata svim relevantnim, visoko složenim pitanjima koja uključuju poznavanje brojnih humanističkih paradigmi, kao što je, npr. ona semiotička, komunikološka, književnopovijesna, kulturološka itd. Na primjer, veza stilistike i semantike je toliko relevantna da je poznavanja razvoja i dometa semantike uvjet dubinskom poimanju stilistike. Drugim riječima, nema stilističke analize bez semantičke. To je i jedan od argumenata Marine Katnić-Bakaršić za nacrt *krosdisciplinarne* stilistike, čime se naglašava *prevazilaženje granica jedne izolirane discipline*, radije negoli usmjerenost na disciplinarne međuprostore što ih sugerira češće rabljeni pojam interdisciplinarnosti.

Posebna je vrijednost ovoga djela njegova opremljenost primjerima iz bosanskog, hrvatskog i srpskog korpusa, nerijetko i iz europskih književnosti.

Autorica će se poslužiti primjerom radi argumentacije teorijskih postavki, ali i obrnuto - teorija će se naći u funkciji pojašnjavanja konkretnih tekstova. Recimo, teza o znakovnoj prirodi cjelokupnog ljudskog (dakle i jezičnog) ponašanja nalazi svoju potkrepu u literarnoj eksplikaciji ovoga stava (primjer je tu citat preuzet iz romana *Krasopis* Pavla Pavličića); teorijski će pak koncept *principa suradnje* Paula Gricea biti potkrijepljen dramskim citatima iz opusa Mire Gavrana; knjiga obiluje brojnim primjerima koji osmišljavaju oba navedena aspekta, nudeći nam interpretativni pogled na tekstove Krleže, Grassa, Durakovića, Borgesa, Calvina, Kiša, Selimovića, Ujevića, Puiga...

Strukturno, ovo djelo teži što jasnijem delimitiranju problemskih domena, što je razvidno iz organizacije poglavlja. Istovremeno, sva poglavlja međusobno interferiraju budući da se mnogi problemi dotiču i brojnih aspekata stilistike. Gradeći takvu matričnu strukturu autorica pruža mogućnost odčitavnja informacija iz različitih uglova. Promotrimo to na primjeru analize funkcija u jeziku shvaćenom kao komunikacijskom sistemu. Na početku se knjige pojavljuje poglavlje *Jezik kao komunikacioni sistem i jezične funkcije* koje upućuje na teorijski koncept Romana Jakobsona i šest funkcija jezika (referencijalnu, ekspresivnu, konotativnu, fatičku, metajezičnu i poetsku). Ovakvo otvaranje, međutim, vodi dalje, prema temi funkcionalnih stilova unutar koje se pitanje jezičnih funkcija motri s obzirom na konkretne jezične podsustave. Tu valja napomenuti i to da se osim

uobičajenih podsustava / funkcionalnih stilova (znanstveni, administrativni, razgovorni, književnoumjetnički, žurnalistički, publicistički) u knjizi spominju još i tzv. sakralni stil, reklamni, stripovni, retorički i esejsistički stil. Pritom je osobito pažnje vrijedno poglavlje o inače manje zastupljenom sakralnome stilu (stil je to koji se unutar slavenske stilistike prvi put pojavljuje kao izdvojen u knjizi B. Tošovića *Funkcionalni stilovi* / 1988). Autorica sakralni stil vidi kao ravnopravan u odnosu na ostale stilove književnog jezika te ga tako i tretira, za razliku od nekolicine drugih koji ga odvajaju od sistema funkcionalnih stilova smatrajući da podjela na sakralni stil i profane stilove prethodi daljnjoj klasifikaciji.

Prelaženje granica tradicionalne stilističke analize na tematskome planu ilustrira interes ove knjige za hipertekst. Hipertekst se može definirati kao *upotreba kompjutera da bi se transcendirala linearna, povezana i fiksirana svojstva tradicionalno pisanog teksta*, pri čemu čitalac vidi samo sliku jednog bloka teksta na kompjuterskom ekranu, iza čega se krije varijabilna tekstualna struktura, niz mogućnosti izbora, svojevrsna mreža, u zavisnosti od čitaočeve nakane. Hipertekst se istovremeno percipira kao zaseban glas

svog autora i kao dio mreže odnosa s drugim tekstovima. Pred recipijentom kompjuterski ekran otvara niz izbora, informativnost i mogućnost selekcije postaju neograničeni, a udaljenost od polaznog teksta može biti neizmjerljivo velika. Čitalac ima slobodu, ali i obvezu izbora kretanja kroz hipertekst jer on sam svaki put kreira jednu od mnogih mreža odnosa. Svi ovi pomaci uvode i potrebu za teorijski osmišljenim inovativnim pristupima, nanovo aktualizirajući interdisciplinarne i krosdisciplinarne aspekte samoga područja. Uz to, vrijedi napomenuti da je problematika hiperteksta i hipermedija u literaturi više nego oskudno zastupljena, što samo po sebi govori o dosezima i aspiracijama ovoga djela.

Zaključimo. *Stilistika* je sistematično i koherentno strukturirano djelo koje udovoljava svim metodičkim zahtjevima visokoškolskog priručnika, no koje uvelike nadilazi samu priručničku razinu. Knjiga je to koja predstavlja značajan pomak u percepciji i tumačenju stilistike kao znanstvene discipline, koja postavlja temelje integrativnoj krosdisciplinarnoj metodi koja u sve većoj mjeri postaje zahtjevom suvremenog pristupa tekstu, bio on književni, publicistički, sakralni, razgovorni ili neki drugi.

Danijela Funčić